

PLANS DE FUTUR

«PLANS DE FUTUR»

ÉS L'OBRA GUANYADORA DEL PREMI SANT JORDI 2012,
QUE CONVOCA ÒMNIUM CULTURAL AMB LA COL·LABORACIÓ
DE LA FUNDACIÓ ENCICLOPÈDIA CATALANA.

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS

Fundació Enciclopèdia Catalana

MÀRIUS SERRA

PLANS DE FUTUR

Premi Sant Jordi 2012

Proa

El jurat del Premi Sant Jordi era constituït per Laura Borràs, Àlex Broch, Isidre Grau, Ramon Pla i Arxé i Emili Rosales.

PROA
A Tot Vent

Primera edició: febrer del 2013

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions SLU, Proa
Peu de la Creu, 4
08001 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-349-6
Dipòsit Legal: B-1.529-2013
Composició: Víctor Igual, SL
Impressió: Egedsa

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Retrat de Maria Carbona, de Salvador Dalí (1925).
Musée des Beaux-Arts, Mont-real
© Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí,
VEGAP, Barcelona 2013

SUMARI

2	13
3	16
5	67
7	93
13	137
17	150
19	182
23	216
29	236
Nota	251

*Per a tots aquells catalans que, com els Sunyer i els Carbona,
durant el franquisme van decidir mantenir la calma
i continuar parlant, llegint i escrivint en català.*

Vosaltres bé prou que ho sabeu. En el futur qui busqui notícies de Ferran Sunyer en trobarà. La seva lluita tenaç atraurà l'atenció d'algunes persones sensibles i les seves particulars idees ressonaran en cercles universitaris. Em sento ben orgullós de poder-ho escriure. Potser mai no arribarà a ser un personatge mundialment cèlebre, tal com es mereix, però quan faci molt de temps que tots siguem morts i enterrats ell serà l'únic membre de la nostra il·lustre família que no haurà caigut en l'oblit. Sa mare o jo ens mereixeríem veure-ho, igual com n'hem vist els primers fulgors. En canvi a vosaltres potser ningú no us recordarà, filles meves, i això em dol molt més del que us podeu imaginar. El Ferran és tan especial que la vostra presència al seu costat passa desapercibuda. Tothom la dóna per descomptada, amb aquella manca de vivor de les frases fetes: si darrere d'un gran home sempre hi ha d'haver una gran dona, darrere seu n'hi ha tres, sa mare i vosaltres dues. Que la mare hi sigui sembla llei de vida, però el vostre cas és molt més d'agrair. Perquè a més hi sou tothora, que és la manera més detallada que conec de dir sempre. Les dues alhora tothora, juntes i gairebé intercanviables, com si haguéssiu renunciat a la possibilitat mateixa de tenir la vostra pròpia vida. Així és com us he vist des del meu observatori privilegiat, filles. Sempre m'heu semblat dues bessones siameses d'edats diferents enganxades per les mans a l'es-

quena del Ferran, a l'altura dels omòplats, tot formant un triangle isòsceles que podria sortir volant com una ala delta en qualsevol moment. Fins i tot quan contemplo el fascinant *Retrat de Maria Carbona* que Dalí et va fer quan tenies vint anys, Maria, em sembla evident que us veig a totes dues, perquè tu, Àngels, també hi ets, encara que el teu nom no hi figuri. La teva presència és fora del llenç amb la mateixa força que si hi fossis dins. Perquè a veure, quina importància té ser-hi o no ser-hi? Ser al davant o ser al darrere dels murs que ens apleguen o ens separen? Què importa ser dins, a l'aixopluc que donen quatre parets i un sostre, o fora, a la pura intempèrie? Al capdavant, ser el protagonista d'un fet no és tan determinant per comprendre'l. Segons com, és millor prendre una certa distància per capir les coses, que ja són complicades i encara ens agrada complicar-les més. A l'hora de posar per al retrat podíeu haver intercanviat papers sense que els ulls del jove Dalí se n'adonessin o se'n volguessin adonar. Tampoc no hauria estat la primera vegada que us feieu passar l'una per l'altra. Ser-hi o no ser-hi, vet aquí la qüestió. Reconec que la nostra relació, filles meves, ha estat una exploració sostinguda del terreny que formen el ser-hi i el no ser-hi, tot alhora, tothora. La memòria és un relat, i una de les coses més importants dels relats és saber qui els explica i des d'on. És per això que, de lluny o de prop estant, sempre he fet per saber-ho tot de les vostres vides enclaustrades i m'ha agradat tant explicar-ho, explicar-m'ho i explicar-vos-ho, abans no us ho expliqui segons qui i segons com. Ja sabeu que la gent de seguida explica coses, i el que no sap s'ho inventa. Per això us vaig escriure aquella carta que mai no m'heu contestat. Per això ara, *nella fine del cammin*, us torno a

escriure. O millor, torno a escriure-us, encara que ja no més sigui per tenir-vos presents, sense esperar cap resposta. Aquesta, filles meves, és l'única manera que he trobat de ser pare. M'he passat la vida escrivint. Recreant el que hem viscut amb mots remots des d'una distància que sempre ha estat molt més curta del que podíeu sospitar. Ara que tot s'acaba estic convençut que és una manera encertada d'actuar. Probablement, l'únic encert de la meua llarga vida.

Vosaltres rai. Si us ho demanessin, potser descriuríeu el pati de la casa dels Sunyer a Sarrià com un rectangle, però mai no us passaria pel cap parlar del verdet que hi formava aquell dibuix irregular entre les rajoles, quadrades i rogenques, com si fos una fletxa verda que assenyalava la reixa del desguàs que baixava cap a un soterrani força freqüentat per les rates. Quan hi anàveu a jugar us estiràveu per terra, entre peces de fusta, amb la laxa concentració dels nens enjogassats. Hi havia cons i piràmides, cubs, esferes, prismes i cilindres. Quatre formes que alternaven quatre colors. Us les miràveu amb curiositat. Eren peces d'un joc geomètric que el Ferran acabava de rebre pel seu quart aniversari i que vosaltres dues, com a bones germanes grans, provàveu de dominar. Només teníeu sis i set anys però ja experimentàveu el desig de manar. El volíeu convèncer de fer alguna construcció una mica sofisticada, però cada cop que entre totes dues aconseguíeu amuntegar tres peces del mateix color el Ferran us rebentava l'invent d'una manotada.

Vosaltres dues, llavors, tot just començàveu a formar part d'un vosaltres major que abastava la curiosa tribu dels Sunyer i Carbona, destinada a fondre's en un sol grup de quatre galifardeus. Dues personetes d'esperit constructiu, que éreu vosaltres, un que vivia dominat pels rampells destructius i un quart que era tota una incògnita. El que feia

quatre era el vostre cosí germà Ferran Sunyer, a qui vosaltres tres ja començàveu a anomenar Ferri per distanciar-vos de les dones de casa, que li deien Ferriole, potser perquè rimava amb pobret. El pobre Ferriole encara no tenia dos anys i participava molt poc de les alegries destructives del Ferran gran, però tampoc semblava que el seduïssin gaire les vostres propostes arquitectòniques. Assegut amb les cames estirades a prop del desguàs, una mica al marge, sostenia embadalit un cilindre vermell com si fos un rem que assenyalés el camí de la piràmide, també vermella. Anava al seu aire, i potser per això no es va sobresaltar gens quan una rata grossa com un toixó va sortir disparada de la reixa del desguàs, li passà pel costat mateix i travessà el pati de biaix, com si resseguís les taques de verdet fins a la tija de la fletxa.

Vosaltres dues sí que vaueu xisclar. Us alçàreu d'un bot i vaueu pujar corrents per l'escala que anava a parar al terrat sense mirar enrere i, per tant, sense adonar-vos que el Ferran gran us anava al darrere com un gosset esporuguit. Potser no tan de pressa com hauria volgut, perquè la por el feia avançar de costat, amb el cul enganxat a la paret i els ulls molt oberts, per no perdre la rata de vista. Això sí, serrava les dents perquè no volia xisclar com un nena i després sentir-s'ho dir tota la setmana, com ja li havia passat una vegada que s'havia espantat molt amb el gos d'una veïna. Aquell record humiliant el va ajudar a aguantar una estona llarga en silenci, amb les barres ben tenses, fins que una glopada de por el va obligar a expulsar aire, i encara bo que a última hora va saber transformar el seu xisclet en un crit acabat en *i*.

–Ferriiii!

La rata va accelerar una mica per completar la diagonal fins a un dels extrems del pati i després en resseguí el perímetre arrambada a la paret, tan espantada com el Ferran. Es va aturar, prudent, entre el desguàs i el peu dret de l'únic dels quatre que ignorava la seva presència. Aixecà el morro al costat de la piràmide roja, inclinà el caparró com si volgués entendre alguna cosa de la insòlita indiferència que exhibia el Ferri i se li acostà per ensumar-lo ben ensumat abans de posar-se a rosegar-li els cordons, aliena a la paradoxa que fos el més menut d'aquells quatre éssers humans l'únic que no s'immuntava.

–Ferriiii! Ferriiii!

El Ferran gran, cridaner, va repetir aquell xisclet disfressat de nom tres o quatre vegades, però hauria estat difícil distingir què cridava exactament, perquè la seva llarguíssima *i* final es barrejava amb les que componien els xisclets sense màscara que proferíeu vosaltres dues. Tant de desconsol concentrat en una vocal anterior tancada va captar l'atenció dels adults de casa. La Teresa va treure el cap per la finestra i es va afegir a la cridòria, esverada.

–Ferrioleet, fill, no et moguis, que vaig a buscar una escombra! Ai, pobret! Modestaaa!

I el Ferri, com sempre sense proposar-s'ho, li va fer molt de cas. No va moure ni un dit, aferrat al seu rem cilíndric de color vermell, amb les cames esteses en forma de V i la rata amorrada al peu dret, a tocar de la piràmide roja, mentre vosaltres tres continuàveu prolongant iiis dalt del terrat, incapaços d'articular cap missatge coherent. No havíeu vist mai una rata tan grossa i estàveu aterrits, tots tres garratibats. La tieta i la minyona trastejaven nervioses per la cuina, però per més que remenaven l'es-

combra dels trons no apareixia. Ja sabeu que les escombres són com els paraigües, que tenen l'inoportú do de desaparèixer quan més calen. Els nens de quatre anys, en canvi, són imprevisibles.

Si el Ferran hagués sabut comptar fins a deu potser ho hauria fet, però encara no en sabia, i la imatge de la rata rosegant els cordons del Ferri el va fer reaccionar d'una manera que potser ha definit la resta de la seva vida. Va agafar un pedrot d'un dels cossis que adornaven l'escala del terrat i, dit i fet, el va llançar per espantar la bèstia. El petri projectil passà a un pam del clatell del Ferri, però encertà de ple el cap de la rata. L'impacte va provocar el silenci al pati. Sobtadament. Després d'un, dos, tres segons pastosos, tu, Àngels, et vas posar a somicar fluixet mentre tu, Maria, t'empassaves el plor com qui s'empassa una blasfèmia. Amb una por apneica.

–Què ha estat, això?! –va xisclar la Teresa des de la cuina, ben a punt de renunciar a trobar l'escombra.

–Res, tieta –va amagar la mà el Ferran.

Després de picar en el cap de la rata, la pedra va lliscar per terra fins a la reixa del desguàs, tot dibuixant una línia puntejada de sang més fosca que els rajols rogencs. L'impacte va estabornir la bèstia i li va buidar un ull tan ben buidat que el globus ocular se'n va separar un pam i va rodolar lentament fins al costat de la piràmide roja. La rata semblava mig morta. Aferrada encara als cordons de la sabata, va exhalar una mena de grinyol que glaçà la sang de la Teresa i després es va esmunyir cap al soterrani per la reixa del desguàs, deixant enrere l'ull desllorigat i un regueró de sang.

–Però què, què, què, què... –quequejà la Teresa cami-

nant cap a l'escena de l'impacte, flanquejada per la Modesta.

Vosaltres dues va continuar somicant amb sordina mentre el vostre germà, valent, es debatia entre continuar amagant la mà o aixecar-les totes dues en senyal d'innocència.

—Jo només la volia espantar, tieta... —es va interposar al Ferran en el seu camí cap als cordons de l'impassible.

—Vés a rentar-te les mans ara mateix! —el renyà la Teresa, i li clavà una cleca. Seca.

El pobre fill se'n va anar corrents, enrabiad, amb les orelles tan vermelles com la sang de la rata, i vosaltres dues us va quedar en un silenci culpable, sense atrevir-vos a defensar-lo. Els dos Ferrans de la tribu es deien igual però sempre van ser molt diferents. La Teresa va renyar l'un. L'altre, en canvi, l'agafà de terra, el va alçar sense grans dificultats i el va abraçar, manyaga.

—Tranquil, fill meu —somicà, plorosa—. No ploris, Ferriolet pobret, que tu no en tens cap culpa.

Però el Ferri no plorava. Vosaltres dues en va ser testimoni, com ho heu estat la resta de les vostres vides. Amb la barbata encaixada a l'espatlla de la mare i els braços pengim-penjam, seguia aferrat al cilindre vermell. Impassible. Ferri.

Quan anàvem de visita a can Sunyer us passàveu molt de temps al pati. Us agradava pujar al terrat com qui puja a una muntanya i, de dalt estant, imaginar-vos-el com un munt de camps de conreu de la mida d'una rajola aixafats per un colós gegantí que hi seia indolent amb les cames en

V i els braços en moviment despendolat. El Ferri era el Gulliver del vostre Lilliput domèstic, capaç de passar-se hores embadalit pels arabescos rectilinis que dibuixava el verdet entre rajoles rogenques, sense aixecar el cap de terra, malgrat els crits sorollosos que li arribaven de dalt. Us entusiasmassen totes les parets de qualsevol casa que habitéssiu, i a mi m'emocionava el vostre entusiasme.

«Un, dos, tres, pica paret», bramava un de vosaltres tres, ara l'un, ara l'altre, picant desesperadament la paret mentre els altres dos intentaven postures impossibles entre la roba estesa.

–Ferraaan, t'has mogut, a picar paret!

Tu, Maria, sempre exercies les prerrogatives de la germana gran. Com que no podies presumir ni de nen ni de petita, imposaves la jerarquia i, de retop, la voluntat, de manera que al final acabàveu fent tots el que tu volies. Triaves la paret, el ritme del joc. Ho manegaves tot. En canvi tu, Àngels, mai no vas acabar de saber amb qui havies de competir de debò, i per això sovint competies contra tots dos. Tu sola contra la gran i el petit, contra la de dalt i el de sota, contra el món...

–Un, dos, tres, pica paret!

–Un, dos, tres, Àngels!

–Però si no m'he mogut.

–Que sí!

El naixement del Ferri va desbancar el nostre Ferran, però no deixava de ser més que un cosí germà, i del gènere sòmimes, de manera que ningú no li va disputar el títol oficial del menut de la família, tan àrduament conquerit sota la mirada expectant de vosaltres dues, i en especial de la teva, Àngels.

–Has mogut una cama!

–No és veritat!

–Com pots dir que no? –les mans al cap–. Mariiii! Oi que ha mogut una cama?

El Ferran quan s'emprenyava estirava un braç i apuntava el culpable amb el dit estès, en posició de Colom que assenyala Amèrica. Ho feia amb els ulls molt oberts, com volent dir que res no s'escaparia a la seva percepció. Atenció i contenció. Més encara en un joc com aquell, basat en el control muscular i el silenci forçós, perquè qui obria la boca inevitablement movia més músculs dels que es podrien considerar imprescindibles per respirar i llavors contravenia les regles del pica paret i perdia. En quedava exclòs.

–Que no m'he mogut!

–Que sí, Àngels! Jo t'he vist!

Us va quedar clavades en les vostres posicions una bona estona, l'una expectant, l'altra component una estàtua de ballarina amb els braços enlaire, tot esperant el moment just per abaixar-los de sobte, i el nen vinga fer de Ferran Colom que assenyala Amèrica sense moure ni un múscul. Era evident que el joc s'havia acabat, però cadascú mantenia el posat durant una estona que determinaria el seu grau de tossuderia. I el premi gros va ser per al Ferri, sol allà baix al pati, que tampoc no va moure cap múscul i es va estar quiet durant més estona que ningú altre.

Al terrat vosaltres dues us va mirar amb agressivitat creixent fins que va intercanviar un insult d'anada i un mastegot de tornada que ressonà a tota la casa.

–Nenees, què feu? –va cridar la minyona des de la cuina.

Silenci. Us havien deixat al càrrec de la Modesta perquè els grans érem al funeral. Us vigilava a distància, des de la

cuina, mentre aprofitava per fer empanadilles. No sabia si els senyors tornariem amb gana d'un acte tan trist o si al final se les hauria de menjar ella.

Es va eixugar les mans al davantal i tornà a trencar el silenci tens de la casa.

–Que ha passat reee?

–Que no m'he moguuut! –va sentir per tota resposta.

La Modesta va treure el cap, però el terrat quedava fora del seu camp visual. Només va aconseguir veure el Ferri assegudet al mig del pati, amb les cames esteses, en plena meditació zen amb el verdet. Alarmada, enfilà l'escala del terrat i topà amb les vostres posturetes: l'una arrupida a terra com una bola, l'altra al seu davant en posició amenaçadora, i el tercer, a tres passes, fent de Colom que assenyalava un punt imprecís amb el braç estès.

–Però què li has fet, a ta germana? Que li has pegat?

Imbuït del paper de Ferran Colom, el vostre germà va continuar sense dir ni piu. Les regles del joc el tenien immobilitzat, mirant-vos en ple pols silenciosos. Tu, nena bola, vas començar a somicar des de terra, però de tant en tant aixecaves la mirada amb ulls d'estrateg, com volent culpar-ne ta germana.

–Jo no li he fet res, Modesta.

Però la minyona es malfiava, sobretot perquè el Ferran continuava assenyalant cap a tu amb posat colombí, sense dir res però com volent dir que tingueren la culpa els americans.

–Passa d'aquí! –resolgué la Modesta. Una expressió que últimament s'havia acostumat a dedicar a l'Adriel, el gat blanc que us havia comprat en tornar de l'estiueig amb l'esperança que fes de raticida.– Mira que...

La porta del cancell va interrompre l'amenaça. Tot es va aturar després del grinyol habitual de les frontisses. Fins i tot el Ferri va tombar el cap, el Ferran abaixà el braç colombí per prendre aire i vosaltres dues us va petrificar encara més en les vostres posicions, l'una estirada i l'altra ben dreta. Només la Modesta va reaccionar amb una certa naturalitat. Interrompé l'amenaça que estava a punt de formular i s'adreçà als que arribàvem.

—Bon dia, senyora!

El silenci viscós que va seguir la benvinguda de la minyona us va deixar garratibades, però el seu efecte congelant no va arribar al pati. El Ferri s'acabava de quedar orfe, però matava el temps impertèrrit al laberint de verdet com si mai no hagués tingut pare.

—Benvinguts, senyors —amplià la Modesta.

La vídua no va badar boca. Passà pel costat de la minyona sense mirar-la i va entrar al lavabo a rentar-se les mans. Quan en va tornar vosaltres tres ja flanquejàveu la Modesta al rebedor i el Ferri començava a gatejar pel pati en direcció a la font principal de soroll sense saber que ja era l'orfe Sunyer. En arribar-hi, sa mare tot just acabava de tornar del lavabo. Es captenia amb enteresa, vigilada de prop per la vostra mare i per mi, que no sabíem quina cara posar.

—Si que vénen escabellats —va dir la Modesta, no pas per dir alguna cosa sinó per conjurar el fort desig de posar-se a repentinar-nos amb els dits.

—És que fa una ventada de por.

La vídua tenia la veu clara i el cap espès.

—Voldran un te?

—Gràcies, Modesta, de moment no.

La vaig apartar amb subtileza, per protegir la vídua.

–Et pots retirar. Si ens cal res, ja t’avisarem –la va fer fora la Teresa sense embuts.

La Modesta va fer mitja volta, una mica molesta, i tornà a la cuina. En sortir del menjador va estar a punt de trepitjar el Ferri, que tot just acabava d’entrar-hi gatejant en direcció a la mare.

–Per què no ens heu deixat venir? –vau pensar els tres de casa i vas verbalitzar tu, Maria.

De seguida que vau poder m’assaltàreu. Volíeu que us acollís a la falda. Totes dues. Un cul tens a cada cuixa i ni un pam enrere. Us vaig haver de fer eixarrancar una mica per acomodar-vos sense por que perdéssiu l’equilibri amb un petit moviment de cama. Us vaig passar les mans pels cabells i vaig assajar una resposta. Però no em va sortir res. No sabia com mastegar la inconveniència que us hauria suposat anar al cementiri per veure com enterraven l’oncle Ricard.

La vostra mare prou feina tenia de seure al costat de la seva germana. Intentava impedir que el seu ritme respiratori s’acoblés al somiqueig incipient que sacsejava la vídua. El vostre germà provava d’acostar-s’hi, amb la vaga intenció d’imitar-vos i seure a la falda de la mare. En exclusiva, sense haver-la de compartir amb ningú. Al final es va fer enrere. El devien intimidar els vestits negres de les dues germanes i, sobretot, la mantellina translúcida que encara tapava el cap escabellat de la tieta.

Un silenci cec es va apoderar de la sala. Ni la fusta dels mobles no era capaç de trencar-lo. Els petits cruiximents que provocaven els vostres moviments a les meves cuixes eren absorbits per l’espessor ambiental. La Clara i la Teresa havien fixat la mirada a la calaixera i jo buscava desespera-

dament alguna cosa per dir o per fer. La Modesta també estava immòbil. Havia tancat la porta de la cuina i tenia l'orella clavada al darrere. De manera que, en tota la casa, els únics moviments perceptibles eren els que provocava el gatejar gansoner del Ferri, ara que per fi havia deixat enre-re el petit sòcol que separava el pati del menjador i ja era a tocar dels peus de la mare.

–Què vols, tu, Ferriole?

La Teresa va tirar la cadira enrere i s'ajupí, plorosa. L'agafà sense grans problemes i, quan ja se l'havia acomodat a la falda, va respondre amb retard la pregunta que els tres germans Carbona havíeu projectat a la boca de la portaveu Maria. Com si l'hi hagués acabat de formular el seu fillet.

–És que els teus cosins i tu sou massa petits per anar a un funeral.

El Ferri se la mirava, inexpressiu.

–A més, feia una ventada de por –va afegir la Clara, tocant-se els cabells.

–Però què li ha passat al tiet Ricard, mama? –Maria, la portaveu.

De nena eres la més desinhibida de la família. Després l'Àngels t'ha passat al davant.

–Doncs que s'ha mort, tonta! –Ferran, cara d'escorpí.

La pobra vídua va esclatar a plorar.

–Ets un animal, fill! –el va renyar la Clara, i li clavà una cleca. Seca.

–Jo no volia! –somniaquèjà.

–No es pot negar que ets fill de ton pare... –va murmurar sense mirar-me la vostra mare, mentre abraçava sa germana i la petonejava, també plorosa, per damunt de la mantellina.

Vosaltres sí que em vau mirar, i de ben a prop. Però a les vostres mirades no hi havia cap retret. Només por. De seguida vam sentir els primers sanglots i les llàgrimes es van encomanar per tota la casa. Dones, nenes, nen... Poc o molt, la humitat ens va envair els llagrimers. Fins i tot la Modesta, amorrada encara a la porta de la cuina com una espia maldestra, es va haver d'eixugar els ulls amb el davantal. Tothom plorava. Tothom llevat de l'orfe Sunyer. Assegut a la falda de sa mare, es mantenia inexpressiu de cara, tot i que amb les mans crispades.

–Atansa'm la foto del bufet.

Em vaig aixecar per acostar-li la foto emmarcada que presidia la sala. Una foto nupcial horrible. La Teresa, entre sanglots, la va petonejar i després, incapaç d'articular cap paraula, l'acostà a la carona de son fill. El Ferri va estirar les mans com si l'anés a agafar, però no tenia prou força per aguantar el portafotos i li va caure.

La trencadissa del vidre provocà el xisquet de la pobra Teresa. Fins i tot va semblar que volia pegar-li, de tan fora de si com estava.

–Deixa'l, pobret, que no en té cap culpa.

El Ferri, amb cara de no entendre res, va passar a mans de sa tia, però no es va immutar ni quan l'Adriel va entrar al menjador atret per aquella grinyoladissa humana i hi afegí els seus miols desconcertats.